

סימן יח

מצוה הבאה בעבירה

הבאה בעבירה בדרבנן ויכול לקיים מצות לולב.

ושמעתי פעם הסבר מדוע אין חוששים למצוה הבאה בעבירה דרבנן, כי מצוות ואיסורים מדאורייתא חלים על החפצא, והיינו שבכח התורה לאסור לולב שהוא אסור בחפצא, אולם בדינים דרבנן, הכח של חכמים הוא שהם יכולים רק להטיל איסור על הגברא, לומר לאדם שלא יעשה דבר מסוים, אבל הם אינם יכולים לאסור את החפצא. לפיכך מכיון שדין מצוה הבאה בעבירה נלמד מהכתוב "והבאתם גזול ואת הפסח", כשם שפסח זהו פסול בגוף, בחפצא, כך גם גזול זה פסול בחפצא, לכן רק התורה יכולה לפסול ולאסור את החפצא ולא חכמים, וממילא בעבירה דרבנן שהפסול על הגברא אין דין שאסור לעשות מצוה הבאה בעבירה, מכיון שאין בכוחם לאסור את החפצא.

- ב -

הרמב"ם (הלכות לולב פרק ח הלכה ט) כתב: "כל אלו שאמרנו שהם פסולין מפני מומין שבארנו או מפני גזל וגניבה, ביום טוב ראשון בלבד, אבל ביום טוב שני

- א -

תנן (סוכה פרק ג משנה א) "לולב הגזול פסול". ובגמרא (כט, ב) הקשו: "גזול, בשלמא יום טוב ראשון דכתיב (ויקרא כג, מ) לכם משלכם, אלא ביום טוב שני אמאי לא". ותירץ רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי: "משום דהוה ליה מצוה הבאה בעבירה, שנאמר (מלאכי א, יג) והבאתם גזול ואת הפסח ואת החולה, גזול דומיא דפסח, מה פסח לית ליה תקנתא אף גזול לית ליה תקנתא". ואמרו בהמשך הסוגיא (ל, א) "ופליגא דרבי יצחק, דאמר רבי יצחק בר נחמני אמר שמואל לא שנו אלא ביום טוב ראשון, אבל ביום טוב שני מתוך שיוצא בשאול יוצא נמי בגזול" [פרש"י: "מתוך שיוצא בשאול, דהא ביו"ט שני לא כתיב לכם למעוטי"].

וכתבו התוס' שם (ל, א) וז"ל: "מתוך שיוצא בשאול יוצא בגזול, הכא דווקא שהוא מדרבנן לא חייש אמצוה הבאה בעבירה". כלומר, היה קשה לתוס', לפי ר' יצחק מה ההבדל בין יו"ט ראשון לשאר ימים, ומדוע שלא יהיה אסור ביו"ט שני ובשאר ימים מדין מצוה הבאה בעבירה, והשיבו תוס', דמכיון שביו"ט שני המצוה היא רק מדרבנן, אם כן אין לחשוש למצוה

מן המדומע ואין צריך לומר מערלה וכלאי הכרם מפני שהיא מצוה הבאה בעבירה שהקב"ה שונאה", עכ"ל. ומפורש בדבריו שגם במדומע, שזהו דמאי שאיסורו מדרבנן יש איסור מדין מצוה הבאה בעבירה. ואם כן לא יוכל הרמב"ם לתרץ כתירוץ התוס', והדרא קושית התוס' לדוכתיה, היאך פסק הרמב"ם שביו"ט שני רשאי ליטול לולב גזול, הרי זאת מצוה הבאה בעבירה, והגם שהעבירה היא מדרבנן הלא לפי הרמב"ם גם בדרבנן יש דין מצוה הבאה בעבירה.

עוד יש להקשות על הרמב"ם שלא חילק בדבריו בין דין לולב במקדש לדין לולב בגבולין, וכפי שכתב המגיד משנה (הלכות לולב סו) שסוגית הגמרא מדברת גם ביו"ט שני במקדש אע"פ שהוא מן התורה, והכוונה שגם בשאר הימים החיוב הוא מדאורייתא. נמצא שאותם דינים שנאמרו בלולב במקדש נאמרו גם בלולב בגבולין, ואם כך הדבר, שלפי דברי המגיד משנה שיטת הרמב"ם היא, שביו"ט שני מצות לולב במקדש אינה שונה מיו"ט ראשון והחיוב הוא מדאורייתא, בודאי שלא יועיל גם אם יסבור הרמב"ם שבדרבנן אין מצוה הבאה בעבירה, שהרי במקדש שחיוב הלולב גם ביום טוב שני הוא מהתורה, ובדאורייתא הרי לכולי עלמא יש דין מצוה הבאה בעבירה, ושוב יקשה היאך פסק הרמב"ם כר' יצחק בר נחמני, ותזורת למקומה קושית התוס' מדוע ביום שני לולב הגזול כשר ואין פסול מדין מצוה הבאה בעבירה, ואם יתרץ הרמב"ם כתירוץ התוס', שבדרבנן אין דין מצוה הבאה בעבירה ולפיכך ביו"ט שני יכול לצאת ידי חיוב בנטילת לולב הגזול, יקשה עליו שלשיטתו אי אפשר לומר כן.

דהנה ברמב"ם אנו מוצאים דס"ל שגם בדרבנן יש דין מצוה הבאה בעבירה, כמפורש בדבריו (הלכות אסורי מזבח פרק ה הלכה ט) "אין מביאין מנחות ונסכים לא מן הטבל ולא מן החדש קודם לעומר ולא

עם שאר הימים הכל כשר". והשיג עליו הראב"ד: "אין הכל מודים בגזול ויבש שאין פסולין משום הדר אלא גזול הוה ליה מצוה הבאה בעבירה, יבש מפני שהוא כמת בירושלמי" (פ"ג ה"א). ומבואר מחלוקת הרמב"ם והראב"ד בדין לולב גזול ביו"ט שני ובשאר ימים: לפי הרמב"ם כשר, ולפי הראב"ד פסול מדין מצוה הבאה בעבירה.

ואם כן נמצא לכאורה שמחלוקת הרמב"ם והראב"ד היא המחלוקת בגמרא בין ר' יוחנן ור' יצחק בר נחמני, הרמב"ם פוסק כמו ר' יצחק בר נחמני שלולב הגזול פסול רק ביום טוב ראשון "אבל ביום טוב שני מתוך שיוצא בשאול יוצא נמי בגזול", ואילו הראב"ד פוסק כר' יוחנן שפסול לולב הגזול הוא מדין מצוה הבאה בעבירה, ולכן הפסול הוא תמידי, בין ביו"ט ראשון ובין ביו"ט שני.

ומעתה קשה על הרמב"ם שפוסק כר' יצחק בר נחמני קושית התוס', מדוע ביום שני לולב הגזול כשר ואין פסול מדין מצוה הבאה בעבירה, ואם יתרץ הרמב"ם כתירוץ התוס', שבדרבנן אין דין מצוה הבאה בעבירה ולפיכך ביו"ט שני יכול לצאת ידי חיוב בנטילת לולב הגזול, יקשה עליו שלשיטתו אי אפשר לומר כן.

דהנה ברמב"ם אנו מוצאים דס"ל שגם בדרבנן יש דין מצוה הבאה בעבירה, כמפורש בדבריו (הלכות אסורי מזבח פרק ה הלכה ט) "אין מביאין מנחות ונסכים לא מן הטבל ולא מן החדש קודם לעומר ולא

- ג -

נאמר פסול מדין מצוה הבאה בעבירה. משום שכאשר האדם שמח עם לולב הרי אין זה משנה לו אם הלולב פסול או גזול, והמציאות היא שהוא שמח היות ויש לו לולב והוא מקיים את הנטילה, ובכך הוא מקיים את דין "ושמחתם", וממילא גם אם הנטילה היא מצוה הבאה בעבירה אין זה פוסל את הנטילה שחיובה מדין "ושמחתם". אולם בנטילה שחיובה מדין "ולקחתם", ברור שיש פסול מצוה הבאה בעבירה, כי אז לא קיים את הנאמר "ולקחתם" על פי דין.

ומעתה מיושבים דברי הרמב"ם, והיינו דאע"פ שהרמב"ם סובר בהלכות איסורי מזבח וכנ"ל, שאין להביא נסכים מהמדומע בגלל שבדרבנן יש מצוה הבאה בעבירה, מכל מקום יש לחלק בהלכות לולב בין יו"ט ראשון ליו"ט שני, כי לולב הגזול פסול רק ביום טוב ראשון ולא ביום השני, משום שכמו שנתבאר, יש הבדל ביסוד חיוב הנטילה שחיובה מדין "ושמחתם" לבין נטילה שחיובה מדין "ולקחתם", ורק בנטילה שחיובה מדין "ולקחתם" יש פסול מדין מצוה הבאה בעבירה כי לא קיים "ולקחתם" על פי דין, ולכן ביו"ט הראשון נטילה בלולב גזול תהיה פסולה. אולם בנטילה ביו"ט שני ובשאר הימים שהיא נטילה שחיובה מדין "ושמחתם", לא נאמר פסול מדין מצוה הבאה בעבירה, כי גם בנטילת לולב פסול או גזול המציאות היא שהוא שמח, היות ויש לו לולב והוא מקיים את הנטילה, ולכן גם אם הנטילה

ובביאור דברי הרמב"ם יש לומר, דהנה מקור ההלכה של נטילת לולב במקדש ובגבולין הוא במשנה (סוכה פרק ג משנה יב) "בראשונה היה לולב ניטל במקדש שבעה ובמדינה יום אחד, משחרב בית המקדש התקין רבן יוחנן בן זכאי שיהא לולב ניטל במדינה שבעה זכר למקדש". ופירש רש"י (סוכה מא, א) "במקדש שבעה, כדרשין בתורת כהנים מושמחתם לפני ה' אלהיכם שבעת ימים (ויקרא כג, מ) ולא בגבולין ז' ימים".

וביאור הדברים, שאף כי התורה ציוותה "ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר כפת תמרים וענף עץ עבת וערבי נחל ושמחתם לפני ה' אלקיכם שבעת ימים", ומזה היה נראה שחיוב נטילת לולב הוא רק ביום הראשון, דרשו חז"ל שיש חיוב נטילה כל שבעה ימים מדין "ושמחתם לפני ה' אלקיכם שבעת ימים". נמצא לפי זה שביום הראשון יש מצות נטילת לולב מדין "ולקחתם לכם", ואילו בשאר הימים מצות נטילת לולב היא מדין אחר, מדין "ושמחתם לפני ה' אלקיכם שבעת ימים".

והנה שמחה היא ענין מציאותי, ודין "שמחה" מתקיים כאשר במציאות האדם שמח, ומכיון שכך יש סברא לחלק ולומר, שרק בנטילה שחיובה מדין "ולקחתם" יש פסול מצוה הבאה בעבירה, אולם בנטילה שחיובה מדין "ושמחתם" לא

גזולות, וזו מצוה הבאה בעבירה. ובהושענות ודאי שאין חיוב נטילה מדין "ולקחתם", אלא החיוב מדין שמחה. ואם כן קשה מדוע אוסר המחבר להשתמש בערכות גזולות, והרי נתבאר בדעת הרמב"ם והמחבר, שכאשר החיוב הוא מדין שמחה לא נאמר בזה ההלכה של מצוה הבאה בעבירה.

עוד יש להקשות בענין מצוה הבאה בעבירה. דהנה התוס' (סוכה ט, א ד"ה ההוא) הקשו על דברי הגמרא שלומדת מפסוק שלא יוצא ידי חובה בישיבה בסוכה גזולה, מדוע צריך לכך פסוק, "תיפוק ליה משום דהוה ליה מצוה הבאה בעבירה, דמהאי טעמא פסלינן אתרוג הגזול ביום טוב שני לקמן בריש לולב הגזול". ותירצו תוס': "ויש לומר דטעמא דמצוה הבאה בעבירה לאו דאורייתא אלא מדרבנן", ולכן צריך פסוק מיוחד לומר שאפילו מדאורייתא לא יוצא בסוכה גזולה.

המנחת חינוך (מצוה שכה אות י) מיישב את קושית התוס' באופן זה: בקיום מצות עשה ישנם שני סוגי מצוות. מצוות חיוביות, דהיינו מצוות שיש חיוב על כל אדם מישראל לעשותן, כגון תפילין, אתרוג ואכילת מצה. ומצוות מסוג זה, אם לא קיימם ביטל המצוה ועשה נגד רצון הבורא. ומצוות קיומיות, כלומר מצוות שאין חיוב לעשותן, כגון ציצית, שהתורה לא חייבה אדם ללבוש בגד עם ד' כנפות ולהטיל בו ציצית, ואם הולך ללא בגד כזה לא עבר על רצון ה'. ורק אם מביא עצמו לידי חיוב, על

היא מצוה הבאה בעבירה אין זה פוסל את הנטילה.

- ד -

המחבר בשולחן ערוך (או"ח סימן תרמט סע' ה) פסק כדברי הרמב"ם והעתיק להלכה את לשונו: "כל אלו שאמרנו שהם פסולין מפני מומין שביארנו או מפני גזל וגניבה, ביום טוב ראשון בלבד אמרו אבל בשאר ימים הכל כשר". ואם כך נצטרך לומר בביאור דבריו על דרך המבואר בדברי הרמב"ם, שגם באיסור דרבנן יש דין מצוה הבאה בעבירה, ורק בנטילת לולב ביו"ט שני שחיובה מדין "ושמחתם" אומרים שאין פסול מדין מצוה הבאה בעבירה כי במציאות שמח ואם כן נתקיים דין "ושמחתם".

א"ת שיש להקשות על מהלך זה בדעת המחבר, שכן המחבר פסק (או"ח סימן תרסד סע' י) "יש מי שאומר שיש ליזהר שלא יקוץ ישראל ערבה למצוה משדה עכו"ם ואפי' ברשות עכו"ם". וביארו הפוסקים (ערוך השלחן שם סע' י) שהטעם הוא כמבואר בדברי הרמ"א (או"ח סימן תרמט סע' א) ש"יש ליזהר שלא יקצץ הישראל בעצמו אחד מארבעה מינים שבלולב לצורך לולבו, דרקע אינה נגזלת, וסתם כותים גזולי קרקע הם ויבא בגזילה לידו, אלא יקצצנו כותי ויקנה מהם", ואם כן הוא הדין לגבי ההושענות שיש לומר שסתם עכו"ם קרקעותיהם גזולים בידם מאחרים ואינו מועיל רשותם לזה, ולכן נמצא שהישראל קוצץ הושענות

לומר שאין לשבת בסוכה גזולה בשאר ימים, ואם אכל בסוכה גזולה נחשב כאילו אכל מחוץ לסוכה ועבר על רצון הבורא.

וכבר הקשו האחרונים על המנחת חינוך, שבדברי הגמרא הלומדת את דין מצוה הבאה בעבירה מהפסוק "והבאתם גזול ואת הפסח, גזול דומיא דפסח, מה פסח לית ליה תקנתא אף גזול לית ליה תקנתא", מפורש שכמו שפסח זהו פסול בגוף הפוסל את החפץ כך גם גזול הוא פסול בחפץ, ואם כן היאך כתב המנחת חינוך שאילולא הלימוד מהפסוקים היינו יכולים לומר שבשאר הימים הישיבה בסוכה גזולה אין בה משום מצוה הבאה בעבירה, הלא הסוכה הגזולה עצמה נפסלת כמו פסח, וממילא אין זה נחשב שיושב בסוכה, והדרא קושיא לדוכתיה.

- ה -

ע"פ כן נראה בביאור הדברים, בהקדם דברי הרמב"ם (הלכות חמץ ומצה פרק ו הלכה ז) "אין אדם יוצא ידי חובתו באכילת מצה שהיא אסורה לו כגון שאכל טבל או שגזלה". ומציין המגיד משנה מקור לדברי הרמב"ם מדברי הירושלמי (שבת פרק יג הלכה ג) "א"ר אילא, "אלה המצוות" (ויקרא כז, לד), אם עשית כמצוותן הרי הן מצוות, ואם לאו אינן מצוות". ומקשים האחרונים מדוע הגמרא בסוכה לומדת דין מצוה הבאה בעבירה מפסוק בספר מלאכי "והבאתם גזול" שהוא מדברי נביאים, ולא מביאה את הפסוק שהירושלמי מביא שהוא מן התורה

ידי שלובש בגד עם ד' כנפות ומטיל בו ציצית עושה רצון ה', ואם לובשו ולא מטיל בו ציצית עבר על רצונו ית'. ובמצות ישיבת סוכה ישנם גם כן שני סוגים אלו: כליל ראשון יש מצוה חיובית לשבת בסוכה, ואם לא ישב בסוכה, לא קיים את המצוה ועבר על רצון הבורא. אולם בשאר הלילות, אם רוצה אינו אוכל ואינו יושב בסוכה ואין עליו חיוב ולא עבר על רצון ה', כמו בציצית, ורק אם אוכל ויושב בסוכה מקיים מצוה.

ומבאר המנחת חינוך, שהטעם שאינו יוצא במצוה הבאה בעבירה הוא, שהקב"ה אינו חפץ במעשהו "ולא לרצון לפניו שקטיגור יעשה סניגור ואני ה' שונא גזול בעולה". ואם כן, כל זה שייך דוקא במצוה חיובית, וכגון כליל יו"ט ראשון של סוכות, כיון שלא יצא ידי חובת המצוה ממילא לא עשה המצוה וביטל המצוה. "אבל במצוות שאינן חיוביות, כגון ציצית וסוכה בשאר ימי החג, אם הם באים בעבירה, אמת דלא קיים רצון הבורא ברוך הוא כי אין זה רצונו יתברך, אבל מ"מ לא ביטל המצוה, רק דלא קיים, והוי ליה כמי שאינו לובש בגד כלל או לא אכל כלל דלא קיים". נמצא שלגבי שאר הימים בגלל שהמצוה אינה מצוה חיובית, הגם שאם לא אכל ולא ישב בסוכה לא קיים מצות ישיבה בסוכה, אולם גם לא עשה עבירה שאכל מחוץ לסוכה, ולא שייך בזה דין מצוה הבאה בעבירה. ומעתה אומר המנחת חינוך, יש לומר שלכן הצריכה התורה פסוק מיוחד,

שמביא לו קרבן גזול, ואם כן לימוד זה מדבר על האדם העושה את המצוה].

והנה הריטב"א הקשה את קושיה התוס' בסוכה דף ט' הנ"ל, מדוע צריך פסוק למעט סוכה גזולה שפסולה, תיפוק ליה מדין מצוה הבאה בעבירה. ותירץ הריטב"א שדין מצוה הבאה בעבירה נאמר דוקא במצוה שבאה לרצות, כגון שופר, קרבן ולולב, אבל בסוכה שאין בה ריצוי לא שייך דין של מצוה הבאה בעבירה. אלא שלכאורה קשה מאד על דברי הריטב"א מדברי הגמרא (פסחים לה, ב) שאין יוצאים במצת טבל ומצה גזולה מדין מצוה הבאה בעבירה, ובמצה הרי לא שייך ריצוי ובכל אופן נאמר דין מצוה הבאה בעבירה.

אולם לפי האמור, נראה שכוונת הריטב"א לומר, שבמצוות שיש בהם ריצוי שייך דין מצוה הבאה בעבירה שהוא פסול הגוף, כי מצוות שתכליתם לרצות השי"ת, כאשר נעשו בעבירה אין זה רק חסרון בגברא שמצוותו לא נעשתה בשלמות אלא פסול הגוף בעצם המצוה הפוסל את כל מהות המצוה. מה שאין כן במצוות שאין בהם ריצוי, בזה דין מצוה הבאה בעבירה אינו פסול הגוף אלא חסרון בגברא שהאדם נחשב שלא עשה את המצוה בשלמותה. ולכן מבאר הריטב"א, שכאשר הגמרא בסוכה לומדת מפסוקים שאין יוצאים בסוכה גזולה ולא לומדת מדין מצוה הבאה בעבירה, זהו מכיון שהגמרא מדברת לגבי דין מצוה הבאה בעבירה שהוא פסול הגוף במצוה, וזה אמנם לא שייך בסוכה שהיא

וממנו נוכל ללמוד את דין מצוה הבאה בעבירה.

ומכאן נראה שיש שני סוגים של מצוה הבאה בעבירה: האחד, פסול הגוף בחפצא, וזה נלמד מהפסוק במלאכי (א, יג) "והבאתם גזול" המדבר במצוה, והיינו שהעבירה עושה פסול ומום בגוף המצוה. והסוג השני הוא, חסרון בגברא, כלומר שנחשב שלא עשה האדם את המצוה בשלמותה, וזה נלמד כדברי הירושלמי מהפסוק "אלה המצוות, אם עשית כמצוותן הרי הן מצוות, ואם לאו אינן מצוות", ולימוד זה מדבר על האדם העושה המצוה.

[ונראה כנ"ל לדייק דיש שני סוגים של מצוה הבאה בעבירה: האחד, פסול הגוף בחפצא, והשני חסרון בגברא. מסוגיית הגמרא (סוכה ל, א), שלאחר שלומדים את דין מצוה הבאה בעבירה מהפסוק במלאכי "והבאתם גזול" המדבר במצוה, והיינו שהעבירה עושה פסול ומום בגוף המצוה. מביאה הגמרא לימוד נוסף מהפסוק (ישעיה סא, ח) "כי אני ה' אהב משפט שנא גזל בעולה", ופרש"י שם: "שונא גזל בעולה, בעולות שאתם מביאין לי אני שונא את הגזל שאתם גוזלים אותם ואע"פ שהכל שלי ואף מתחלה שלי היתה". ומשמע שהלימוד הנוסף הוא לגדר השני של מצוה הבאה בעבירה שהוא חסרון בגברא, כלומר שנחשב כאילו האדם לא עשה את המצוה בשלמותה, והיינו שהקב"ה שונא את מי

בעבירה, והלוא הסוכה הגזולה עצמה נפסלת כמו פיסח, וממילא אין זה נחשב שיושב בסוכה.

וְלָפִי המבואר מיושבים היטב דברי המנחת חינוך, כי מכיון שסוכה איננה מהמצוות הבאות לריצוי, הרי שדין מצוה הבאה בעבירה שבסוכה אינו פסול הגוף אלא חסרון בקיום המצוה, והסוכה עצמה באמת אין בה פסול הגוף, וממילא דין פסול הגוף הנלמד מהפסוק "והבאתם גזול" לא שייך כלל לסוכה גזולה. ושפיר קאמר המנחת חינוך שמכיון שבסוכה גזולה החסרון הוא רק בגברא המקיים את המצוה, אילולא הפסוקים, היינו אומרים שאף שבודאי אין זה נחשב שאכל בתוך הסוכה, אולם גם לא נוכל לומר שאכל מחוץ לסוכה, ולכן צריך פסוק מיוחד למעט סוכה גזולה שפסולה, שאם אכל בסוכה גזולה נחשב כאילו אכל מחוץ לסוכה ועבר על רצון השי"ת.

והנה לעיל נתבאר, שההבדל בין מצות נטילת לולב ביום טוב ראשון למצות הנטילה בשאר ימים הוא, שביו"ט הראשון המצוה היא מדין "ולקחתם לכם", ואילו בשאר הימים המצוה היא מדין "ושמחתם לפני ה' אלקיכם שבעת ימים". ומעתה יתכן לומר, שמכאן נובע חילוק מהותי בין מצות נטילת לולב ביו"ט ראשון למצות הנטילה בשאר ימים, שמצות לולב ביום הראשון מדין "ולקחתם" היא מצוה של ריצוי, ולכן ביו"ט ראשון פסול מצוה הבאה בעבירה הוא פסול הגוף הנלמד

מצוה שאינה באה לריצוי, שבה אמנם יש דין מצוה הבאה בעבירה אבל אין הוא פסול בגוף המצוה אלא רק חסרון בגברא המקיימה.

וְלָפִי זה יוצא, שבאמת גם בסוכה גזולה וגם במצה גזולה אמנם אין דין מצוה הבאה בעבירה שהוא פסול בגוף המצוה, מכל מקום יש דין מצוה הבאה בעבירה שהוא חסרון בגברא המקיימה. ומעתה מדוייק היטב מדוע ציין המגיד משנה את דברי הירושלמי על מש"כ הרמב"ם בדין מצה גזולה, מכיון שכמו שנתבאר מדברי הירושלמי "אם עשית כמצותן הרי הן מצוות, ואם לאו אינן מצוות", שמדבר על האדם העושה המצוה, נלמד גדר דין מצוה הבאה בעבירה שהוא חסרון בגברא שהאדם נחשב שלא עשה את המצוה בשלמותה, וזה שייך במצה גזולה שאינה באה לריצוי ודין מצוה הבאה בעבירה שבה הוא אינו חסרון בגוף המצוה אלא בקיום המצוה.

והנה לעיל הבאנו את קושיית האחרונים על המנחת חינוך, שבדברי הגמרא הלומדת את דין מצוה הבאה בעבירה מהפסוק "והבאתם גזול ואת הפסח, גזול דומיא דפסח, מה פסח לית ליה תקנתא אף גזול לית ליה תקנתא", מפורש שכמו שפיסח זהו פסול בגוף הפוסל את החפץ כך גם גזול הוא פסול בחפץ, ואם כן היאך כתב המנחת חינוך שאילולא הלימוד מפסוקים היינו יכולים לומר שבשאר ימים ישיבה בסוכה גזולה אין בה משום מצוה הבאה

של טבל שאין יוצאים בה ידי חובה מדין מצוה הבאה בעבירה, והרי לכאורה מאחר ואין זה בא לריצוי, יוצא שהמחבר סובר שבזה אין דין מצוה הבאה בעבירה פסול הגוף, ואין זה מעכב, ואם כן למה פסק שאינו יוצא.

אלא דיש לומר שהמחבר סובר שגם באכילת מצה יש ריצוי, וכמו שמוכח בשם הגר"ד סלובייצ'יק שביאר הטעם שבלייל הסדר לאחר אכילת האפיקומן אומרים את הפיוטים וזה נקרא "נרצה", משום שאכילת האפיקומן היא זכר לקרבן פסח, ובקרבן מצינו לשון "נרצה", כדכתיב (ויקרא א, ה) "ונרצה לו לכפר עליו", ואף לדעת הפוסקים שאפיקומן אינו זכר לפסח אלא כדי שישאר טעם המצה בפיו, יש לומר על פי דעת הרמב"ם שבזמן הזה יש למצה דין פסח, ושפיר שייך בזה לשון "נרצה" כמו בקרבן פסח.

ואז שניישוב בדוחק ונאמר ששאני אכילה, שעצם האכילה עושה את זה לפסול בגופו, כיון שפסול בגברא הכוונה לאדם, ואם כן כיון שכאשר אוכל ויש פסול במצה ממילא זה גורם שהפסול נכנס ונהיה בגופו, ולכן זה נחשב כפסול בגופו.

מהפסוק "והבאתם גזול". אך בשאר ימים שחיוב הנטילה מדין "שמחה" אין זה מדין ריצוי, ולפיכך אין פסול מצוה הבאה בעבירה פסול בגוף המצוה אלא חסרון בעשיה ובקיום המצוה, ולכן הביא המגיד משנה את הראיה מדברי הירושלמי.

ואם כן יתכן וזהו הביאור בדעת הרמב"ם והשולחן ערוך שפסקו שפסול גזול וגניבה הוא רק ביום טוב ראשון אבל בשאר ימים הכל כשר, מכיון שהם סוברים שרק פסול מצוה הבאה בעבירה בגוף המצוה הוי חסרון המעכב, אבל פסול ב"גברא" אינו מעכב מלקיים את המצוה.

וממילא מוכן מה שפסק בשולחן ערוך שבהושענא רבה יש לאסור להביא ערבות גזולות, מכיון שיש לומר שהושענות באות לריצוי, שכן כל מהות תקנת הנביאים להקיף המזבח בהושענות היתה לרצות פני הבורא יתברך, ובמצוות שבאות לריצוי, כבר נתבאר לעיל שפסול מצוה הבאה בעבירה הוא פסול הגוף, ובזה אכן סובר השולחן ערוך שמצוה הבאה בעבירה מעכב.

ואין להקשות, שלפי המבואר לעיל בדברי השו"ע, יקשה מדוע פסק בדין מצה

